

Mavi Anadoluculuk; Türkiye için Alternatif bir Milli Kimlik Tasavvuru - Elif Gençkal Eroler

---

Bu yazı, Türkiye’de ulusal kimlikteki kültürel kökler ve medeniyet tartışması üzerine fikirler öne sürmüş fakat nispeten gölgede kalmış bir akım olan Mavi Anadoluculuk akımına odaklanmaktadır.[\[1\]](#)

Medeniyet ve Batı ile ilişkilerin hala Türkiye’de canlı bir tema olduğu düşünüldüğünde, Mavi Anadoluculuk akımına bakmak, hem göz ardı edilmiş bir ulusüstü vizyona hem de günümüzdeki yansımaları aracılığıyla güncel tartışmalara ışık tutma imkânı vermektedir.

Ulusüstüçülük, ulusların üzerinde

var olan ve doğası gereği hem dini hem de etno-seküler olabilen siyasi tahayyül biçiminde ifade edildiğinde, Mavi Anadoluçuluk Türk milliyetçiliğinin bağlantılı olduğu bir ulusüstüçülük biçimi olarak ele alınabilir. Mavi Anadoluçuluk Türk kimlik siyasetinin diğer Anadoluçulukları ve ulusüstüçülükleri ile karşılaştırıldığında, aşırı elitist ve laik karakteri nedeniyle en az popüler olanıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan modern

Türkiye'ye kalan Anadolu, Türkiye'de farklı kimlik algılarda merkezi konumda yer alırken, toprak temelli bir milliyetçilik anlayışı olarak ortaya çıkan Anadoluçular, modern Türkiye'nin oluşumundaki temel siyasi sorunsal olan "devlet

nasıl kurtarılır" sorusunun cevabını, "Anadolu kimliğinin" inşasında bulmuşlardı.

Anadolululuk kimliğinin temelini İslam'da bulan İslam eksenli Anadoluçuluk ya

da ağırlık merkezini Türk/Türkmen kitlesi olarak gören etnik yönelimli

Anadoluçuluktan farklı olarak, Mavi Anadoluçular ulusal kimliğin inşasında

ağırlıklı olarak antik Yunan ve Roma mirasını vurguluyorlardı. Mavi

Anadoluçular, Antik Yunan mirasının köklerinin Anadolu'da olduğunu öne sürerek,

Türk ulusal kimliğini Batı medeniyetinin sahibi olarak kurgulayıp, Avrupalılığı

da Türk ulusal kimliğinin sabit veya vazgeçilmez parçası olarak inşa etmişlerdi.

İslam ve Türklük eksenli

Anadoluçular Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından Kemalizm karşıtı ve Batı karşıtı argümanlara yönelirken Mavi Anadoluçular, laik ve Avrupa merkezli alternatif bir ulusal kimlik önermeleri anlamında sıra dışı bir yerde dururlar.

Batı medeniyetinin Anadolu kökenlerini savunarak hem diğer Anadoluçular akımlardan

hem de Türk milliyetçiliğinin Türkçülük ve İslamcılık temelli etnik-dini versiyonlarından

ayrılıp, resmi ve Kemalist milliyetçiliğe ulusüstü bir boyut eklediler:

Avrupalılık.

Mavi Anadoluçuluk grubunun çekirdek kadrosu akımın kurucusu

sayılan, romantik ve edebi alanlarda ön plana çıkan Cevat Şakir Kabaağaçlı (*Halikarnas*

Balıkçısı), yazar, sanat tarihçisi, çevirmen, eğitimci gibi çok yönlü kimliğiyle grubun kültür ve halk eğitimi politikalarını şekillendiren Sabahattin Eyüboğlu ve filolog, yazar, çevirmen Azra

Erhat'dır. Bu çekirdek

üçlünün odakta yer aldığı sol siyaset ve hümanist felsefeye yakın küçük bir aydın zümrenin başlattığı Mavi Anadoluçuluk akımının kültüre ve Batı'ya bakışında üç tema ön plana çıkar. Bunlardan ilki Batı medeniyetinin kaynağının Anadolu'da olduğu iddiasıdır. Mavi Anadoluçular sahip oldukları entelektüel ve akademik altyapı sayesinde üretebildikleri mitolojik tezler ile hem Batı medeniyetinin köklerini hem de Türk yurdu olarak Anadolu'yu yeniden keşfetmeye/yaratmaya çalıştılar. İkinci tema, bir kültürel süreklilik tezi ile Türk milletinin Batı medeniyetinin sahibi olarak inşa edilmesidir. Mavi Anadoluçuluğun en özgün iddiası olan bu inşa, kuruluş dönemi Kemalizmine mitolojik bir katkı da içermektedir. Üçüncü tema ise Mavi Anadoluçuların laik-
elitist

vizyonunu ortaya koyan "Anadolu halkı" ve "öteki" ikilemidir.

Batı

Medeniyetinin Kökeni: Anadolu

Mavi Anadoluçuların Batı

medeniyetinin kaynağının Anadolu'da olduğuna ilişkin tezi ağırlıklı olarak Kabaağaçlı'nın eserlerinde işlenmiştir. Eski Osmanlı düzeninin yıkılmasından sonra "Anadolu kimliğini" hayatta kalma çözümü olarak gören bir Anadoluçu olarak Kabaağaçlı, Yunan kaynaklarını Anadolu kaynaklarına aktararak Kadim Yunan

uygarlığına dayalı bir ulusal kimlik tasavvur eder. Batı medeniyetinin doğduğu yer olarak kabul edilen Yunan felsefesinin temelini Kadim Yunan'da değil, Anadolu'nun bir parçası olan İyonya'da atıldığını iddia eden Kabaağaçlı, Kadim Yunan ile günümüz Yunan toplumu arasında kurulan doğrusal ilişkiyi reddetmekle kalmamış, aynı zamanda Batı uygarlığının temelini oluşturan Kadim Yunan uygarlığının Anadolu kökenli olduğunu savunmuştur. Girit'te doğan ve geç Osmanlı ortamında Rumca konuşulan Osmanlı-Müslüman ortamında büyüyen

Kabaağaçlı'nın kimlik tasavvuru kendi etnik-kültürel geçmişi ile ilişkilendirilebilir.

Kabaağaçlı "Anadolu, antik taş devrinden beri akla gelen bir uygarlıklar çağılayanı, birbiri ardına gelen uygarlıkların sentezidir" diyerek Kadim Yunan uygarlığının Anadolu'nun öncülü değil takipçisi olduğunu göstermeye çalışmış, antik çağ boyunca yaşamış düşünürler ve sanatçılar arasında yaptığı karşılaştırma ile tüm uygarlıkların Anadolu kökenli olduğunu ve Yunan felsefesinin önemli sanatçı ve düşünürlerinin neredeyse tamamının Anadolu'lu olduğunu iddia etmiştir. Bu çerçevede "biz", "aydınlık Anadolu" olarak yüceltilirken, Kadim Yunan -ki Kabaağaçlı sıklıkla Helen olarak anar- ve bugünkü temsilcisi Yunanistan "geri kafalı" ve "Anadolu'nun kötü bir taklidi" olarak ötekileştirilir. Böylece, Mavi Anadoluçuluk tüm iyi özelliklerin atfedildiği "biz" ile tüm kötü özelliklerin atfedildiği "öteki" inşasıyla Anadolu'luğu kurması bakımından milliyetçi bir projedir. Mavi Anadoluçuların, Kadim Yunan'ı Batı'nın Ortaçağ karanlığına gömülmesinden sorumlu tutarak, Batı'daki gelişmenin kaynağını Anadolu medeniyetlerinde bulması, gerçek Batılılığı Anadolu'luğundan Türkiye vatandaşına atfeden bir tarihsel süreklilik tezini beraberinde getirir.

Kültürel süreklilik

Mavi Anadoluçuların kültüre, ulus kimliğine ve Batı'ya bakışındaki ikinci tema, söz konusu kültürel süreklilik tezi üzerinden Türk ulusal kimliğinin Anadolu'dan geçmiş tüm medeniyetlerin temsilcisi olarak inşa edilmesidir. Toprak ile kültür arasında önemli bir bağ olduğunu öne sürerek Türk ulusunu Anadolu'dan geçen kadim uygarlıkların temsilcisi olduğu iddiası üzerinden kültürel bir sürekliliğe işaret ederler. Bir başka deyişle, bu kadim uygarlıkların halklarının Anadolu Türklerinin kültürel ataları olduğunu savunurlar.

Bu iddiayı tarih, mitoloji, seyahat, arkeoloji gibi çeşitli disiplinler aracılığıyla savunan Mavi Anadolucular, Türkiye'nin Ege kıyı şeridinde yaptıkları Mavi Yolculuk gezileri ile Anadolu'nun eski uygarlıklarını (yeniden) keşfetmeye ve onlarla modern Türkler arasında bağlantılar kurmaya çalıştılar. Bu sürekliliği kanıtlamak için Eyüboğlu Karadeniz'in geleneksel dansı olan Horon ve Euripides trajedilerinde tasvir edilen Dionysos dansları arasındaki benzerliklere dair kanıtlar sunarken, Kabağaçlı, Batı Anadolu'nun geleneksel dansı olan zeybek kelimesinin İbbakiler'den geldiğini iddia etti.

Mavi Anadolucuların kültür eksenli açıklamaları, ırk veya din temelli milliyetçi inşalardan daha kapsayıcı görünse de halkın özünü oluşturan eski ve modern halklar arasındaki bağlara odaklanan bu tür argümanları Anadoluculuğun Türk ve İslami versiyonların özcü karakteriyle benzerdir. Fakat Mavi Anadoluculuğun ayırt edici özelliği Batı medeniyeti ve Batılı değerlere olumlu bakışıdır. Batılı değerlere hayranlık duyan ve Batı medeniyetini ulaşılması gereken tek medeniyet olarak benimseyen Mavi Anadolucular, Batı kültürünü "bizim" kültürümüz olarak algılamış ve Batılılaşmayı öze dönüş olarak görmüşlerdir.

Batı medeniyetinin temelini oluşturan Kadim Yunan felsefesini sahiplenerek Türk vatandaşına atfetmek aynı zamanda bir özgüven inşası projesidir, ki bu da Kemalist Tarih Tezi ile uyumludur. Bu bağlamda Mavi Anadolucular Türk milliyetçiliği ve mevcut "milli" ile çelişmediler, aksine mitolojik yorumlarıyla resmî ideolojiye kültürel katkı sağladılar. Örneğin onlara göre 1919 ve 1922 yılları arasındaki Türk Kurtuluş Savaşı, yerli Anadolu'nun "Yunan" işgalcilere karşı destansı mücadelesiydi; Mustafa Kemal de Dumlupınar'da Yunan ordusunu yenerek Truva yenilgisinin intikamını alan destan kahramanı olarak belirmişti. Erhat'ın Atatürk'ü İlyada destanında tanrısal bir figür olarak sunulan Hektor'a benzettiği ifadeler, onun Atatürk'e hayranlığının yanı sıra mitoloji ile resmî ideoloji arasında kurduğu bağı da ortaya koyar.

Kemalistler, Türk Tarih Tezi ile Batılılaşma hareketlerinin sadece Batı'nın taklidi olmadığını ve Türklerin medeniyet kurucusu olduğunu ispatlamak için uğraşırken, Mavi Anadoluocular eski çağlara olan ilgileri ve oradan kurdukları kültürel kimlik ile bir anlamda Kemalist elitlerin aradığı bilim insanlarıydı. Özellikle de İsmet İnönü'nün Yunan-Roma kaynaklarına dayalı bir kültür politikası uyguladığı 1939-1946 yıllarında Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde, Sabahattin Eyüboğlu ve Nurullah Ataç gibi Mavi Anadoluçuluğun önemli temsilcileri Batı klasiklerinin Eski Yunanca ve Latince'den çevirileri ve köy enstitülerinde aldıkları görevler ile devletin kültür politikasında etkili oldular.

Türk halkı-softa ikilemi

Üçüncü tema, Mavi Anadoluocuların seküler ve elitist bakışını ortaya koyan "ideal vatandaş" olarak Türk halkı/köylüleri ile "öteki" olarak "softalar" arasında kurdukları ikilemdir. Sabahattin Eyüboğlu siyasal ideolojik yaklaşımını en açık şekilde ortaya koyan kişi olarak bu ikilemi en sık kullanan Mavi Anadoluçudur. Ona göre halk, insanları birbirinden ayıran ümmet ve millet kavramlarının ötesinde, onlardan üstün bir yerde konumlanır. Anadolu halkının ne ırkçı ne de yobaz olduğunu fakat geri kaldığını öne süren Eyüboğlu'na göre, geri kalmanın sorumlusu yobazlardır. Mavi Anadoluoculara göre, Türk halkı/köylüsü Batı'nın ve ona atfedilen tüm değerlerin kaynağı olan Anadolu'da yaşarken bu değerlerin gerçek sahibi ve taşıyıcısı konumundadır. Batı medeniyetini 'yabancı' addederek kendi kültürünü reddedenler ise yobazlıkla özdeşleştirilerek eleştirilir.

Kabaağaçlı, halk yerine Türk köylüsünü koyarak, köylü nüfusu 1920'lerde ülkenin gerçek sahibi olarak idealize ederek, dejenere olmuş kent seçkinlerinin dokunmadığı ve saflığını kaybetmemiş bir köy kültürüne vurgu yapmıştır. Köy kültürü, bu anlamda halkın gerçek kültürü olarak, eski çağların kültürünün yaşamaya devam ettiğinin kanıtı olarak inşa edilmiştir. Böylece Mavi Anadoluocular otantik köy kültürü üzerinden

kültürel süreklilik tezini teyit etmişlerdir. Mavi Anadoluocular, 1940'lara kadar Köy Enstitüleri kapsamında ve sonrasında "Anadolu Rönesansı" ya da "Anadolu aydınlanması" çerçevesinde köylülerin Batılılaşma yönünde eğitilerek kendi kültürel özlerine dönmeleri idealini savunmuşlardır.

Mavi Anadoluocuların Anadolu'dan

geçen farklı dinleri içeren kültür odaklı söylemleri, Kemalizm'in etnik ve dini boyutunu hümanist bir esinti ile yumuşatarak içermeci bir tutum izlenimi yaratır. Diğer yandan İslam ve Osmanlı kültürüne bakış açılarında aşırı laik ve seçkinci eğilimlerini açığa çıkaran dışlayıcı bir tutum da söz konusudur. Mavi Anadoluocuların bu ikili tutumu Anadolu'daki unsurlar arasında ayırım yapması anlamında hümanizm ya da Anadolu'dan gelmiş geçmiş tüm kültürleri kapsama iddiası ile de çelişmektedir.

İslam ya da Türklük yerine Batı'yı

ve Batı medeniyetini Türk milli kimliğinin vazgeçilmez parçası olarak gören Mavi Anadoluçuluk, Osmanlı İmparatorluğu'nun İslam kültürünün reddedildiği ve seküler-Batı yanlısı reformların hayata geçirildiği Cumhuriyet'in kuruluş dönemi kültür politikalarında görünür olabilmişlerdir. Kemalizm'in milliyetçi-muhafazakâr

yorumlarının egemen olmaya başladığı 1945 sonrasında ise maruz kaldıkları kovuşturmalar sonucunda görünürlükleri giderek azalmış, Mavi Anadoluçuluğa karşı bir kültürel miras tezi olarak Türk-İslam sentezinin 1980li yıllarda resmî ideolojiyle bütünleşmesi sonucunda da neredeyse ortadan kalkmıştır.

Yine de gerek Mavi Anadoluocuların

Anadolu odaklı bir tarih ve medeniyet anlayışını milliyetçilikle harmanlayarak Türkleştiren seçkinci ve seküler bakış açısının, gerekse Batı medeniyetine aitlik vurgusunun -ve bunun içerdiği çelişkilerin- izlerini günümüzde de görmek mümkündür.

---

[1] Bu yazı E. G. Eroler (2022), “An ‘Alternative’ Imagination of National Identity in Turkey: The Blue Anatolianists’ Perception of Culture, Civilization, and the West”, *Turkish Studies*, <https://doi.org/10.1080/14683849.2022.2138752>, 1-21’den derlenmiştir.

Dr. Elif Gençkal Eroler 1985 yılında İstanbul’da doğmuştur. Cağaloğlu Anadolu Lisesi’ni (Almanca) bitirmiştir. Lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü’nde tamamladıktan sonra, yüksek lisansını Leibniz Universitaet Hannover’de Avrupa Çalışmaları üzerine yapmış, doktora derecesini ise Yıldız Teknik Üniversitesi’nden Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanında almıştır. 2017’de tamamladığı “Türkiye’de Eğitim Politikalarında Ulus ve Vatandaş İnşası (2002-2016)” başlıklı doktora tezi 2019 yılında İletişim Yayıncılık tarafından kitaplaştırılmıştır. Milliyetçilik, ulus-kimlik, toplumsal cinsiyet, modernleşme, Batılılaşma konularında çalışmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Elif Gençkal Eroler , “ Mavi Anadoluçuluk: Türkiye için Alternatif bir Milli Kimlik Tasavvuru”, *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 01 Şubat 2023,

---

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.